

MAHDUM A'ZAM MA'NAVY MEROSINING YOSHLARGA TA'SIRI

THE EFFECT OF THE SPIRITUAL HERITAGE OF MAHDUM

A'ZAM ON THE YOUTH

ВЛИЯНИЕ ДУХОВНОГО НАСЛЕДИЯ МАХДУМА

АЗАМА НА МОЛОДЕЖЬ

Quvondiqov Behzodjon

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

Samarqand filiali TTKT fakulteti RI 23-10 guruh talabasi

Telefon raqami: +998910977141

Annotatsiya: Ushbu maqolada Mahdumi A'zam hayotiy faoliyati, ilmiy merosi va jahon ilm-fani rivojiga qo'shgan hissasi hamda ilmiy, ma'rifiy va ma'naviy-axloqiy tarbiyaning hozirgi avlod tarbiyasida tutgan o'rni haqida fikr yuritilgan. Mahdumi A'zam ilmiy merosini o'rganish borasida davlatimiz tomonidan amalga oshirilgan chora-tadb Mahdumi A'zam — islom mutaxassisi va tasuvvufchi, so'fiylik ta'limoti vakili, "Daxbediya" maktabi asoschisi, yirik nazariyotchi va Naqshbandiy ta'limoti shayhi.

Kalit so'zlari: axloqiy bag'rikenglik birlik va birodarlik, manaviy axloq, qat'iylilik va matonat, siyosy ong, madaniy uyg'onish, madaniy g'urur

Mahdumi A'zam (Maxdum-i A'zam) 1461 yil (Farg'ona vodiysi, Kosonsoy tumani) Koson shahrida tavallud topgan. Mahdumi A'zamning kelib chiqishi shaxsan payg'ambarimiz Muhammad (sav.)ning o'zlariga borib taqaladi. U mashhur ilohiyotchi va so'fiychilik ilmi arbobi Burxoniddin Qilichning naslidandir. U haqdagi ma'lumotlar "Jome'ul-maqomat", "Ravoyixul-quds", Nasir ad-din ibn amir Muzaffarning "Tuxfatul-zo'irin", "Tazkirai azizon", "Xidoyatnoma" kabi manbaalarda saqlanib qolgan.

O'spirinligida Mahdumi A'zam Toshkentdagi o'z vaqtining mashhur madrasasida ta'lim olgan. U O'rta Osiyodagi naqshbandiya ta'limoti izdoshi bo'lmish Xo'ja Ahrorning muridi bo'lgan. Xo'ja Ahrorning o'limidan so'ng u naqshbandiylikning asos tayanchiga aylangan va naqshbandiya ordeni faoliyatini boshqargan Mavlono Muhammad Qozining (922/ 1516 yillar vafot etgan) shogirdi bo'ladi. Mavlono Muhammad Qozining vafotidan so'ng naqshbandiylarning murabbiysi Mahdumi A'zam bo'ladi.

Mahdumi A'zam 1533 yil Farg'ona viloyatidan Qashqarga keladi. Bu yerda u islom dinini keng targ'ibot qilish va naqshbandiylik ilmini o'rganish bilan shug'ullanadi. "Tazkerey xo'jagon" (Xojalarning sarguzashtlari tavsifi) asari muallifi bo'lmish Muhammad Sodiq Qashg'ariyning yozishicha, Muhdumi A'zam xalq tomonidan hurmat bilan kutib olingan va qashqar xonlaridan boy uy-joylar olgan. U O'rta Osiyoga qaytib keladi va 1542 yil Samarqandda vafot etadi.

O'z vaqtining mashhur insonlari, shu o'rinda hukmdorlar ham Muhdumi A'zamni o'zining diniy ustozlari deb tan olishgan. Ular orasida Amir Temurning avlodi, shoir va hukmdor Zahiriddin Muhammad Bobur ham bo'lgan. "Tarixi Rashidiy asarida (Mirzo Muhammad Haydar muallifligidagi) Bobur va Mahdumi A'zam orasida aloqalar haqida qaydlar bor. Mahdumi A'zam "Risolai Boburiya" asarida Bobur haqida yozgan.

Yirik harbiy arbob, shayboniylar naslidan bo'lmish Jonibek Sultonning tashabbusi bilan u Miyonqol (Daryolar orqalig'i) vodiysiga ko'chib o'tadi. Bu yerda u umrining oxirigacha, to 1542 yilga qadar yashaydi. O'rta asr manbaalarida yozilishicha, yangi joyga ko'chib kelgach, Muhdumi A'zam birinchi navbatda o'nta majnuntol daraxtini ("daxbet" so'zining fors tilidan tarjimai "o'nta majnuntol" ma'nosini anglatadi) o'tkazadi. Keyinroq u 20 gektardan ko'proq yerga juda yirik bog' barpo etadi. Ziroatchi va dehqon bo'lib, u juda kamtarona hayot kechirgan. Unga o'z vaqtining juda dadil: "Inson din uchun emas, balki din inson uchun yaratilgan" kabi so'zlari tegishli.

Muhdumi A'zam fors-tojij tillaridan falsafa, geologiya, huquq kabi sohalarda 30 dan ziyod asarlar yozgan — ularning bir qismi "Majmua ar-Ramoil" nomi ostida jamlangan. Xoja Mahdumi A'zam naqshbandiya tariqatining yirik nazariyotchisi bo'lgan va so'fiylik bo'yicha ko'plab asarlar yozgan. So'fiychilikka bag'ishlangan asarlar va xotiralar orasida uning ijodi muhim o'rin egallaydi. Islom va so'fiychilik, xudojo'ylik, axloq, falsafa, adabiyot va tarixning nazariy va amaliy muammolari bo'yicha 30 ga yaqin kitob, nizom va maktublar yozgan. Ulardan ko'plari "Majmua ar-Rasoil" (Risolar to'plami) nomi ostidagi umumiy to'plamdan joy olgan. O'zbekiston FA Sharqshunoslik institutida uning ko'plab asarlari saqlanib qolgan, ulardan birining hajmi 668 betni tashkil etadi. O'zining dunyoqarashiga ko'ra, Mahdumi A'zam panteizmga (Xudo bilan tabiat bir deb qaraydigan diniy-falsafiy talimot) yaqin turadi. Mahdumi A'zam fors-tojik tilida falsafa, geologiya, huquq sohalarida 30 dan ziyod asar yozgan, ularning bir qismi "Majmua ar-Rasoil" nomi ostida jamlanganligi to'g'risidagi fikrlar o'z ifodasini topgan.

Maxdumi A'zam ma'naviy merosining yoshlarga ta'siri uning ularni tanqidiy fikrlash, o'zligini anglash, o'z-o'zini takomillashtirishga intilish, jamiyat va dunyoni yaxshilashda faol ishtirok etish qobiliyatidadir. Uning merosi avlodlar uchun ilhom manbai bo'lib, yoshlarni ma'rifat, kuch-quvvat va ijobiy harakatlar sar Adabiy ta'sir: Iqbolning she'riy kompozitsiyalari nafaqat go'zal misralar, balki chuqur falsafiy tushunchalarni ham o'z ichiga olgan yoshlar uchun xazinadir. Uning timsol va obrazlilik bilan boyitilgan fors va urdu she'riyati yoshlar ongini o'ziga rom etadi, adabiyot va she'riyatga chuqur ehtirom uyg'otadi.

Maxdumi A'zanning ma'naviy merosining yoshlarga ta'siri uning ichki qarashga ilhomlantirish, intellektual o'sishni rag'batlantirish, o'zlari va jamiyatlari uchun yaxshi kelajak yaratish yo'lida mas'uliyat hissini uyg'otish qobiliyati tufayli saqlanib qoladi. Uning ta'limotlari o'z hayotida ma'no, yo'nalish va axloqiy asos izlayotgan avlodlar uchun yo'l-yo'riq va ilhom manbai bo'lib qolmoqda yetaklab kel She'riy meros: Iqbol she'riyati urdu va fors tillarida tasvir, metafora va falsafiy teranlikka boy. Estetik jozibadorlik chuqur mazmunli xabarlar bilan birgalikda yoshlarning badiiy hissiyotlariga chorlaydi.

Xudi O'zlikni anglash Uning "Xudiy" kontseptsiyasi o'z-o'zini anglashni ta'kidlab, yoshlarni ichki salohiyatini kashf etishga, o'ziga ishonchni rivojlantirishga, shaxsiy o'sish va mukammallikka intilishga undaydi.

Ijtimoiy-siyosiy ta'sir Yoshlar imkoniyatlarini kengaytirish Iqbolning qarashlari o'z-o'ziga ishonish, o'zini hurmat qilish va o'z-o'zini rivojlantirishni targ'ib qilish orqali yoshlarga kuch berdi. Uning xabarlari ularni o'z taqdiralarini o'z zimmasiga olishga va jamiyatga ijobiy hissa qo'shishga undadi.

Siyosiy ongillik U birdamlikka va siyosiy huquqlarga chaqiruvchi siyosiy ong tuyg'usini uyg'otdi. Uning davlat boshqaruvida yoshlarning o'rni haqidagi fikrlari yoshlarni siyosiy munozaraga, ijtimoiy adolatga intilishga undadi.

Diniy va ma'naviy ahamiyatga ega Islom ruhining tiklanishi: Iqbol hozirgi zamonda islom ta'limotlarining mohiyatini jonlantirishga harakat qildi. Uning xabarlari yosh musulmonlarda aks-sado berib, ularni zamonaviy dunyoga moslashib, o'z e'tiqodlarining ma'naviy jihatlarini qamrab olishga ilhomlantirdi.

Ma'naviy uyg'onish: Uning she'riyati ko'pincha ma'naviy uyg'onish xabarlarini o'z ichiga olgan, yoshlarni ma'naviyat, axloq va axloqni chuqurroq tushunishga undagan.

Ta'lim targ'iboti Ta'limga e'tibor Iqbol shaxsiy va jamiyat taraqqiyoti uchun ta'limning muhimligini ta'kidlaydi. Uning qarashlari yoshlarda tanqidiy fikrlash,

ijodkorlik va axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash uchun ta'lim tizimini isloh qilishga qaratilgan.

Global birlik: Iqbol turli madaniyatlar va tsivilizatsiyalar uyg'unlik bilan birga yashaydigan dunyoni tasavvur qildi. Uning birdamlik va tushunish haqidagi xabarlar global tinchlik va hamkorlikni himoya qiluvchi yoshlar bilan aks sado beradi. **Madaniy g'urur:** Uning asarlari Sharq madaniyatining uyg'onishini targ'ib qilgan, yoshlarni zamonaviylikka moslashgan holda o'z madaniy merosini qabul qilishga undagan.

Qadriyatlar merosi: Iqbolning qat'iyatlilik, axloqiy benuqsonlik va ijtimoiy mas'uliyat haqidagi ta'limotlari yoshlarga yo'l-yo'riq va ilhom berishda davom etadi, hayot qiyinchiliklarini engish uchun axloqiy kompas beradi.

Alloma Iqbolning yoshlarga ta'siri uning tanqidiy fikrlash, madaniy g'ururni rag'batlantirish, ma'naviy yuksalishni rag'batlantirish, o'z-o'zini takomillashtirish va jamiyat farovonligi uchun mas'uliyat hissini tarbiyalash qobiliyatidadir. Uning ko'p qirrali merosi yo'l-yo'riq va maqsad izlayotgan avlodlar uchun ilhom manbai bo'ladi. Qolaversa, Mahdum A'zamning ma'naviy merosi yoshlarda inklyuzivlik va bag'rikenglik tuyg'ularini tarbiyalaydi. Uning ta'limoti diniy va madaniy to'siqlardan oshib, birlik, xilma-xillikni hurmat qilish va boshqalarning e'tiqodi va nuqtai nazarini qabul qilish g'oyalarini ilgari suradi. Bu tafovutlarni qabul qiladigan va barkamol jamiyat qurish yo'lida harakat qiladigan avlodni tarbiyalaydi.

She'riyat va adabiyot merosi: Uning metafora va allegoriyaga boy she'riyati yoshlar ongini zabt etishda davom etmoqda. Uning tilining go'zalligi, g'oyalari teranligi yoshlarni adabiyot va she'riyatga tortadi, san'at va so'zga mehr uyg'otadi.

Umuman olganda, Maxdumi A'zamning yoshlarga ta'siri juda chuqur va keng ko'lamli. Uning ta'limoti, falsafasi va she'riyati o'z hayotida yo'l-yo'riq, maqsad va ma'no izlayotgan yosh avlod uchun ilhom manbai, yo'l ko'rsatuvchi tamoyil va axloqiy kompas bo'lib xizmat qilishda davom etmoqda. **riq va Falsafiy tafakkur:** Iqbolning falsafiy tushunchalari, ayniqsa, "Xudiy" menlik g'oyasi yoshlarni o'z ichki imkoniyatlarini kashf etishga, kuchli o'zlik tuyg'usini rivojlantirishga undadi. Uning o'z-o'zini anglash va shaxsiy imkoniyatlarni oshirishga urg'u o'ziga xoslik va maqsadni izlayotgan yosh onglarda chuqur aks sado berdi.

Xulosa qilib aytganda, Maxtum A'zamning ma'naviy merosi yoshlarga azaliy qadriyatlarni o'rgatish, qat'iyatlilikni tarbiyalash, maqsad tuyg'usini tarbiyalash va inklyuzivlikni targ'ib etish orqali yoshlarga chuqur ta'sir ko'rsatadi. Uning ta'limotlari yoshlarga hayot yo'lida donolik, mehr-oqibat, o'zini va atrofidagi dunyoni chuqurroq anglash uchun yo'l ko'rsatuvchi nur bo'lib xizmat qiladi.

Mahdum A'zam merosi yosh avlodni ilhomlantirib, yuksaltirishda davom etar ekan, uning vijdonli, hamdard va ma'naviyatli shaxsni shakllantirishdagi ta'siri beqiyos bo'lib qolmoqda .

Foydalanilgan Adabiyotlar:

- 1.https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%85%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%B8_%D0%90%D0%B7%D0%B0%D0%BC
- 2.<http://old.muslim.uz/index.php/rus/stati/item/12714>
- 3.<https://arboblar.uz/uz/people/all>